

Мухін В.М.

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛЮБИТЕЛЬСЬКОГО РИБАЛЬСТВА

Державне регулювання – це процес цілеорієнтованого впливу держави. Ефективне державне регулювання є ключовим чинником розвитку любительського рибальства, під яким слід розуміти цілеспрямований вплив держави у цьому напрямі для надання йому певної спрямованості відповідно до цілей, завдань та інтересів країни та суспільства. Він має бути спрямований на реалізацію основної мети, яка полягає у забезпеченні соціокультурної рівноваги суспільства та становленні України на міжнародній арені.

Побудову механізмів державного регулювання (методів, важелів, інструментів, форм) варто здійснювати, враховуючи альтернативи розвитку держави, передумови досягнення поставлених цілей розвитку любительського рибальства, систему цінностей та орієнтирів, новітні функції та інструменти регулювання.

Україна має велику кількість водних ресурсів, що становить унікальний природно-ресурсний потенціал для розвитку любительського (рекреаційного) рибальства, проте сьогодні недооцінка можливостей наявних водних об'єктів і загального водного фонду країни загалом відводить цьому перспективному виду діяльності другорядну роль.

Любительське рибальство – це своєрідний громадський рух, потужний фактор впливу на природне середовище, рибні запаси, водойми й екологію; це надзвичайно популярний спосіб активного відпочинку, значний фактор фізичного оздоровлення мільйонів людей, тож сьогодні існує необхідність ретельного дослідження механізмів здійснення державної політики у контексті розвитку любительського рибальства на предмет їх обґрунтованості й ефективності, а також доцільності застосування.

У зв'язку з цим можна запропонувати розглядати процес розвитку любительського рибальства в Україні через реалізацію комплексу механізмів державного управління, серед яких визначальними є такі: організаційно-правовий, ресурсний, мотиваційний, інформаційно-комунікативний.

Ключові слова: державне регулювання, механізми державного регулювання, любительське рибальство, рибалки-аматори, екосистема.

Постановка проблеми. Проблемні питання державного регулювання любительського рибальства в Україні щороку стають більш нагальними. Зростають якісні та кількісні показники розвитку любительського рибальства у регіонах, проте нині не визначене державне регулювання любительського рибальства та його механізми. Постає необхідність у координації зусиль міністерств і відомств, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських інституцій і представників бізнесу, спроможних через відповідні механізми співпраці створити необхідні умови для розвитку та регулювання любительського рибальства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в обґрунтування теоретичних засад державного регулювання різних галузей і сфер суспільного життя зробили такі дослідники: В. Авер'янов, О. Амосов, Г. Атаманчук, В. Баку-

менко, О. Бойко-Бойчук, В. Гриньова, А. Дегтяр, В. Князев, В. Куйбіда, Т. Лукіна, В. Малиновський, Г. Одінцева та ін.

Державне регулювання та визначення механізмів саме любительського рибальства в Україні залишилося поза увагою вітчизняних науковців, тож нагальним є питання доопрацювання теоретико-методологічних аспектів державного регулювання любительського рибальства та необхідність глибших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження наявних теоретичних засад державного регулювання, його механізмів і їх апробація у державному регулюванні любительського рибальства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати аналізу підходів українських та іноземних науковців до визначення поняття «державне регулювання» засвідчують, що й досі не вирішена проблема окреслення сфери дії та впливу на

специфіку державно-управлінських і суспільних процесів категорій «державне регулювання» та «державне управління». На рівні загальної науки управління поняття «регулювання» й «управління» не є ідентичними.

Державне управління загалом трактується через цілеспрямований вплив на об'єкти управління із застосуванням відповідних методів, важелів та інструментів, що передбачають підпорядкування цих об'єктів управлінському впливу з боку суб'єкта управління [1].

В основі як державного управління, так і державного регулювання лежить процес цілеорієнтованого впливу держави, проте у випадку державного регулювання об'єктом впливу виступає середовище та процеси.

Термін «державне регулювання» у багатьох теоретичних напрацюваннях трактується як у широкому, так і вузькому значенні. У широкому значенні це загальний вплив держави на усі суспільні процеси та створення сприятливого середовища й умов для розвитку. У вузькому трактуванні державне регулювання обмежується означенням окремого засобу впливу на процеси та досягнення результату; сукупності інструментів впливу; діяльності владних органів, зорієнтованої на отримання результатів. На думку В. Толуб'яка, у теорії системного аналізу поняття регулювання має своє однозначне тлумачення, прив'язане до конкретних ситуацій управління проблемним об'єктом. Для побудови дієвого механізму регулювання системний аналіз вимагає наявності: конкретної цілі управління; моніторингу відхилення від цільового стану в будь-який момент часу управління; наявності підсистеми регулювання у складі суб'єкта; негайного регулюючого впливу у разі відхилення. Тільки за дотримання таких вимог можливе використання усіх інших інструментів системного аналізу, що історично підтвердили свою міждисциплінарну ефективність [2, с. 85].

На думку О. Іваницької, зорієнтованість державного регулювання на сучасні ринкові механізми та інструменти передбачає у запровадженні державної політики виділення ключових ринків та інструментів, ключових гравців і державних органів, які стимулюють розвиток систем, а також ключових інститутів, котрі визначають «гасло» перетворень, норми та правила поведінки економічних суб'єктів. Цього підходу пропонувано дотримуватися під час регулювання регіональних, національних систем і розробки концепції входження держави у міжнародний простір. Особливий акцент має бути поставлений на безпечності

фінансових трансакцій, а також на формуванні «м'якої інфраструктури» – розширенні економічних прав людини, підвищенні довіри до фінансових інститутів та інституцій [3, с. 59].

Узагальнення думок науковців щодо поняття «державне регулювання» та здійснення класифікації найбільш типових підходів до його розуміння свідчить, що більшість із них зводять їх до того, що державне регулювання – це: 1) система заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру, здійснюваних державними структурами та громадськими організаціями; 2) вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами; 3) майже всі функції держави, пов'язані з економічною й економіко-соціальною діяльністю, покликані забезпечити умови функціонування ринкової економічної системи; 4) політика, яка через застосування державою спеціальних заходів впливає на поточні ринкові події; 5) сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин; 6) одна із форм державного впливу на економіку, що ґрунтується на законодавстві, реалізується встановленням і застосуванням державними органами правил; 7) одна із функцій управління [4–6].

Отже, на основі проведеного теоретичного аналізу наукових підходів до визначення поняття «державне регулювання» можна дійти висновку, що під державним регулюванням розуміють: 1) регулювання, яке, на відміну від управління (зорієнтованого безпосередньо на об'єкти впливу), охоплює вплив на загальне середовище та процеси; 2) спосіб організації горизонтальних відносин держави та суспільства та вертикальних відносин всередині системи державного управління; 3) як функцію управління, що може бути реалізована через форми та методи впливу на середовище задля досягнення мети; 4) форму чи інструмент впливу держави на об'єкти, котрі не знаходяться у владній вертикалі та не є у субординації до органу влади, що регулює. Наявність різноманітних підходів пояснюється тим, що кожен автор досліджує державне регулювання, враховуючи власний науковий досвід.

Вплив на ці всі процеси реалізується за допомогою механізмів, таких як нормативно-правовий, інституційний, організаційно-управлінський, фінансово-економічний, інформаційно-комунікаційний. Далі розглянемо кожен із них і проаналізуємо, як здійснюється державне регулювання любительського рибальства через запровадження того чи іншого механізму.

Нормативно-правовий механізм полягає у створенні сприятливого правового середовища, проте сьогодні в Україні немає окремого Закону про любительське рибальство. Нині діє постанова Кабінету Міністрів України № 1126 від 18 липня 1998 р. «Про затвердження Порядку здійснення любительського і спортивного рибальства». Зрозуміло, що у зв'язку з прийняттям Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» (2011), інших нормативно-правових актів необхідно приведення підзаконних і відомчих документів у відповідність до чинної правової бази у рибогосподарській галузі. На нашу думку, саме створення адекватної нормативно-правової бази для державного регулювання любительського рибальства є найважливішим завданням сьогодення [7].

Інституційний механізм включає сукупність інститутів, взаємозв'язків між ними задля розвитку любительського рибальства. Це методологія впливу не тільки на формування інституцій, їх взаємозв'язків, а й забезпечення їх відповідного функціонування і трансформації. Як зазначає Л. Приходченко, інституційний механізм має принципове значення на шляху євроінтеграційних прагнень України, розбудови громадянських інститутів, оскільки є базисом для становлення демократичної, правової, соціальної держави. Під ним зазвичай розуміють сукупність взаємозв'язків між формальними та неформальними інститутами, а також організаціями, які сприяють реалізації принципів демократичного (доброго, належного) врядування, забезпечують узгодження та коригування інтересів різних суспільних груп, координацію сумісної діяльності на шляху досягнення задекларованих цілей розвитку регіону / держави. Таке розуміння пов'язано насамперед із різним тлумаченням змісту, суті поняття інститутів (відповідно до того, у межах якої науки розроблялися підходи інституційної парадигми), головне призначення яких полягає у зменшенні невизначеності шляхом установаження постійної структури людської взаємодії; передбаченні системи механізмів, що забезпечують виконання всієї сукупності рамкових обмежень, панівних правил, настанов тощо. До формальних інститутів зазвичай відносять такі форми суспільного устрою, як законодавчо-нормативна база у державі, державні органи регулювання, наукові установи, організації та підприємства, контролюючі організації, які регулюють діяльність підприємств. До них можна віднести: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів

України, Державне агентство рибного господарства України, Державну екологічну інспекцію, Державне агентство водних ресурсів України, територіальні органи рибоохоронних патрулів, органи місцевого самоврядування, громадські ради при центральних органах, консультативно-дорадчі органи, громадські організації, Інститут рибного господарства НААНУ, Інститут гідробіології НААНУ тощо. Всі ці інститути в комплексі прямо чи опосередковано впливають на регулювання любительського рибальства.

Організаційно-управлінський механізм містить систему суб'єктів та об'єктів регулювання (мету, функції, завдання); становить цілеспрямовану та керовану відкрити систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих процесів, способів і дій, які сприяють досягненню очікуваних результатів.

Фінансово-економічний – це фінансове забезпечення процесу регулювання, сукупність усіх економічних методів, інструментів, що застосовуються для державного регулювання любительського рибальства, яке нині є недостатнім. Державна підтримка є складовою частиною державного регулювання. Розроблення проєктів розвитку любительського рибальства, їх затвердження та фінансування є пріоритетним напрямом, проте такі програми, на жаль, не підтримуються на державному чи регіональному рівнях і не фінансуються.

Інформаційно-комунікаційне забезпечення включає інформаційне забезпечення державного регулювання. Процеси становлення інформаційного суспільства формують нове соціокультурне середовище, яке суттєво впливає на діяльність і спілкування людини в суспільстві, основним капіталом, способом виробництва та ресурсом якого є інформація. Інформаційно-комунікаційний простір, сформований за умов мережевої культури, утворюється внаслідок взаємодії багатьох людей. Завдяки механізмам мережевої самоорганізації змінюється поведінка і діяльність людини за межами інформаційного світу, в соціокультурному просторі на свідомість індивіда здійснюється потужний вплив, внаслідок якого змінюється сприйняття ним навколишнього світу.

Для цього потрібно володіти достатнім обсягом інформаційних даних і забезпечувати управління через налагодження комунікаційного зв'язку. Робота інформаційно-комунікаційного механізму може бути ефективною у тому разі, коли збір необхідних аналітичних даних здійснюватиметься систематизовано на загально-

національному рівні за допомогою спеціально розробленого програмного забезпечення. Тому важливе місце посідає інформаційно-комунікаційний механізм, який через певні форми, методи та засоби збору і зведення інформаційних даних дозволяє проаналізувати, надати й отримати інформаційно-консультативні послуги та прийняти на їхній основі управлінські рішення. На різних рівнях оперативного управління слід постійно аналізувати та контролювати ефективність дії нормативно-правових актів, планування і використання бюджетних коштів, виконання заходів розроблених державних і регіональних програм, виявляти недоліки, вносити пропозиції щодо управління змінами та приймати на їх основі виважені рішення [8].

За останні роки комунікаційний зв'язок із рибалками-любителями та засобами масової інформації налагоджений. Це важливо, адже держава повинна дотримуватися у своїй діяльності принципу «держава – суспільство – держава», вести діалог, збирати, аналізувати інформацію та на її основі приймати управлінські рішення.

Висновки. Метою державного регулювання любительського рибальства є забезпечення сприятливих умов для сталого економічного розвитку й економічного зростання в Україні, забезпечення соціокультурної рівноваги суспільства, зменшення соціальної напруженості; створення нових робочих місць, розвиток риболовного (зеленого) туризму, становлення країни на міжнародній арені (у цьому напрямі) тощо.

До основних завдань державного регулювання любительського рибальства належать: створення ефективної нормативно-правової бази; забезпечення стабільного економічного зростання та розвитку; зайнятість трудових ресурсів; нарощування трудового потенціалу; досягнення й послідовне підвищення економічної ефективності країни; раціоналізація природокористування; розвиток риболовного туризму, створення необхідної інфраструктури тощо. Виконання цих завдань сприятиме створенню необхідних умов для розвитку любительського рибальства в Україні.

Розвиток любительського рибальства можливий лише у тому разі, коли нормативно-правовий, інституційний, організаційно-економічний, фінансово-кредитний, інформаційно-комунікаційний і кадровий механізми запрацюють у єдиній системі, а не як кожен окремо чи поодинокі взяті його елементи.

Засади формування перелічених механізмів мають ґрунтуватися на загальноприйнятих управлінських підходах, методах, принципах і функціях, а їхні елементи повинні бути взаємоузгодженими між собою, мати здатність швидкої адаптації до сучасних трансформацій у рибогосподарській політиці держави.

Побудову механізмів державного регулювання (методів, важелів, інструментів, форм) варто здійснювати, враховуючи альтернативи розвитку держави, передумови досягнення поставлених цілей розвитку любительського рибальства, систему цінностей та орієнтирів, новітні функції та інструменти регулювання.

Список літератури:

1. Антонова Н.Б., Хорошко О.Б. Государственное регулирование национальной экономики: курс лекц. Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2009. 253 с.
2. Толуб'як В.С. Єдність державного регулювання і стратегічного управління: аспект сталого розвитку регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 83–87.
3. Іваницька О.М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури : монографія. Вид-во НАДУ, 2005. 276 с.
4. Бурик З.М. Трагування сутності понять: сталий розвиток, державне регулювання сталого розвитку. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2017. Вип. 21. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/E-21.pdf> (дата звернення: 19.01.2021).
5. Гаркуша О.В. Державне регулювання кредитної кооперації України : дис. ... канд. наук : 08.00.03. Київ, 2016. 205 с.
6. Чечель О. Принципи та механізми державного регулювання економіки. *Вісник Академії митної служби України*. 2013. № 2. С. 103–111.
7. Мухін В.М. Обґрунтування необхідності ефективного державного регулювання любительського рибальства в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/3_2019/103.pdf (дата звернення: 21.01.2021).
8. Приліпко С.М. Публічне управління розвитком обслуговуючої кооперації сільських територій в Україні : дис. ... канд. наук : 25.00.02. Київ, 2019. 158 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/136/files/c10c5e4c-3449-4ec9-8b43-3ea48b8301c0.pdf> (дата звернення: 15.01.2021).

Mukhin V.M. THEORETICAL FUNDAMENTALS OF MECHANISMS OF STATE REGULATION OF AMATEUR FISHERIES

State regulation is a process of purposeful influence of the state. Effective state regulation is a key factor in the development of recreational fishing, which should be understood as the purposeful influence of the state in this direction to give it a certain direction in accordance with the goals, objectives and interests of the country and society. It should be aimed at achieving the main goal, which is to ensure the socio-cultural balance of society and the formation of Ukraine in the international arena.

Construction of mechanisms of state regulation (methods, levers, tools, forms) should be carried out taking into account alternatives to state development, prerequisites for achieving the goals of recreational fishing, a system of values and guidelines, the latest functions and tools of regulation.

Ukraine has a large number of water resources, which is a unique natural resource potential for the development of amateur (recreational) fishing. However, today the underestimation of the capabilities of existing water bodies and the general water fund of the country as a whole gives this promising activity a secondary role.

Amateur fishing is a kind of social movement, a powerful factor influencing the environment, fish stocks, reservoirs and ecology; it is an extremely popular way of active recreation, a significant factor in the physical recovery of millions of people. Therefore, today there is a need for a thorough study of the mechanisms of state policy in the context of the development of recreational fisheries for their validity and effectiveness, as well as the feasibility of application.

In this regard, we can propose to consider the process of development of recreational fishing in Ukraine through the implementation of a set of mechanisms of public administration, among which the determinants are: organizational and legal, resource, motivational, information and communication.

Key words: *state regulation, mechanisms of state regulation, recreational fishing, amateur fishermen, ecosystem.*